

Spreeknotitie
Vaste commissie J&V
(kamerstuk 34641)

16-01-2019

W. Dorrestijn
wendy.dorrestijn@politieacademie.nl

Auteur: W. Dorrestijn¹

Uit mijn promotie onderzoek *Beyond the Split Second* komen een aantal hoofdlijnen naar voren die in het licht van de Stelselherziening Geweldgebruik Opsporingsambtenaren interessant voor de commissie kunnen zijn. Een samenvatting van dit onderzoek is als bijlage bijgevoegd en biedt context voor deze spreeknotitie.

Kruisende tijdlijnen; gebeurtenissen, keuzes en handelingen.

Potentieel gevaarlijke incidenten en politieoptreden vinden plaats binnen een afgebakend tijdspad, waarbij tijd- en tempofactoren een rol spelen. De keuzes die door opsporingsambtenaren maar ook door melders, verdachte(n) en omstanders gemaakt worden en de wijze waarop hier uitvoering aan wordt gegeven, vormen eveneens een tijdlijn die zich (deels) onafhankelijk van de situatie ontwikkelt. Op deze manier ontstaan er als het ware twee zich naar elkaar toe bewegende tijdlijnen. Iedere keuze om een bepaalde actie te ondernemen, is (impliciet) ook de keuze om andere acties niet te ondernemen. Het aantal keuzemogelijkheden wordt naarmate de tijd verstrijkt, dus beperkt. Dit geldt voor zowel opsporingsambtenaren als andere betrokkenen.

Drie fasen in politieoptreden

Politieoptreden bestaat uit drie fasen: De voorfase, waarin bv de melding uitgegeven wordt, de actiefase waarin al dan niet geweld wordt ingezet, en de nafase waarin het incident geëvalueerd wordt en er van het incident geleerd wordt/zou kunnen worden. Keuzes en handelingen van de politie in de actiefase zijn het resultaat van keuzes, handelingen en gebeurtenissen in de voorfase, in interactie met de keuzes en handelingen van verdachte(n) en omstanders en gebeurtenissen in en rond het incident.

Het belang van de voorfase van politieoptreden.

Zowel in trainingen als in de praktijk blijkt dat de voorfase van belang is voor proportioneel, subsidiair en effectief politieoptreden. Zo kunnen het checken van aannames, het uitwisselen van informatie met bij voorbeeld omstanders voorkomen dat opsporingsambtenaren “hoog inzetten” op basis van de oorspronkelijke melding zoals deze door burgers of de meldkamer is doorgegeven, terwijl het incident al gede-escaleerd is.

Het maken van een plan: adaptief kunnen handelen

Het maken van een eenvoudig plan in de voorfase maakt het eenvoudiger om in de actiefase adaptief te handelen als de situatie daar om vraagt. Dit is met name cruciaal als er terwijl de stress hoog is, afgeschaald dient te worden. Adaptief handelen is zonder (eenvoudig) plan gecompliceerd. Het plan kan eenvoudig zijn, zoals de Doel-Aanpak-Analyse zoals deze door IBT wordt gehanteerd.

Het beoordelen van geweldsaanwendingen is complex en vraagt om expertise.

Een politieoptreden is dynamisch en complex, dit geldt zeker als er een geweldsaanwending plaats vindt. Een geweldsaanwending bestaat feitelijk uit een *intentie*, een *besluit* en de feitelijke *uitvoering* en is zeker geen binaire aangelegenheid. Situationele, fysieke, juridische en biologische aspecten spelen hierbij een rol. Een goede, transparante en deskundige beoordeling van de geweldsaanwending vraagt om een beoordelaar die deze over deze expertise beschikt.

¹ CvP W. Dorrestijn MSc MCDM EMTP was 10 jaar divisiechef en districtschef bij de politie en is thans werkzaam bij de Politieacademie als strategisch adviseur en beoogd lector.

Opsporingsambtenaren willen leren van incidenten; bied hen die kans.

Zowel qua aard als qua frequentie kan de nafase meer dan nu het geval is, worden ingezet om te leren van incidenten, en daarmee ook van geweldsaanwendingen. Opsporingsambtenaren zijn bereid om van hun optreden te leren. Het door elkaar lopen van de *beoordeling* van geweldgebruik en het gesprek met als doel te *leren*, kan een open leerhouding in de weg staan en kan de opsporingsambtenaar schaden in zijn (juridische) belangen. Er zijn verschillende geschikte leermethoden in omloop.

Het belang van realistische (representatieve) IBT-trainingen.

Door politiek-bestuurlijke druk op de trainingsinhoud van IBT-trainingen ligt de focus van IBT trainingen momenteel bij AMOK-procedures en Ernstig Geweld interventies. De *trainingsinhoud* wijkt derhalve sterk af van de *werkinhoud*. In de trainingen zelf ligt de nadruk sterk op de actiefase en dan met name het trainen van feitelijke geweldsaanwendingen, relatief hoog in het spectrum. Het trainen van zowel de voorfase van een incident als de nafase zal het trainen van op- en afschakelen in het geweldsspectrum en de-escalierend optreden ten goede komen.

Aanbevelingen

Beoordeel het geweldgebruik in een breder perspectief dan alleen het moment van de geweldsaanwending en neem andere relevante zaken mee in de oordeelsvorming.

Enkele voorbeelden hiervan zijn het betrek nadrukkelijk betrekken van de voorfase bij de beoordeling, denk hierbij bijvoorbeeld aan de wijze waarop de melding uitgegeven is door de meldkamer of de wijze waarop deze door burgers gemeld is. Maar ook de wijze waarop er (geen) sturing is gegeven aan het incident door OVD of commandant speelt een rol in het verloop van het incident. De eerdere meldingen in dat dienstverband, of soortgelijke meldingen in eerdere dienstverbanden, kunnen een rol spelen bij de waarneming en besluitvorming.

Maak bij de beoordeling en analyse van geweldgebruik een duidelijk onderscheid tussen:

- De intentie van het geweldgebruik
- Het besluit m.b.t. het geweldgebruik (Schiet**W**aardigheid)
- De uitvoering m.b.t. het geweldgebruik (Schiet**V**aardigheid)

Vergroot de expertise van de beoordelaars van geweldsaanwendingen.

Dit komt de kwaliteit en de transparantie van de beoordelingen ten goede en doet recht aan zowel de bijzondere positie van opsporingsambtenaren als het recht van burgers op adequate controle op het gebruik van het geweldsmonopolie. Hanteer een heldere scheiding tussen het "leren van geweld" en "het beoordelen van geweld".

Breng balans in de inhoud en vorm van IBT-trainingen.

Stem de trainingsinhoud van IBT-trainingen, met inachtneming van de noodzaak adequaat te kunnen handelen bij AMOK/Ernstig Geweld, af op de feitelijke werkinhoud van opsporingsambtenaren. Bied bij IBT-trainingen de ruimte om ook de voorfase van politieoptreden uitdrukkelijk te trainen. Bereid opsporingsambtenaren voor op het werk wat zij feitelijk doen en de risico's en gevaren waarmee zij dagelijks geconfronteerd worden. Bied een balans tussen "trainen voor het bijzondere en trainen voor het gewone".

Bijlage 1²: Samenvatting van het promotieonderzoek *Beyond the Split Second; Police Officers and Military Personnel in Training and Action*.³

Dit promotieonderzoek is uitgevoerd binnen de Nederlandse Politie en de Koninklijke Marechaussee (KMAR).⁴

Dagelijks draaien medewerkers van de Politie en de KMAR hun diensten in de wijken, in de horeca, in de noodhulp en op de luchthavens. Tijdens deze diensten hebben zij een grote hoeveelheid contacten met burgers en de meerderheid van deze contacten verloopt vreedzaam en naar wederzijdse tevredenheid. Sommige contacten verlopen minder vreedzaam; het kan dan gaan om escalatie of situaties die al bij aanvang (potentieel) gevaarlijk waren, wat kan betekenen dat de politie in een dergelijk geval genoodzaakt is geweld te gebruiken.

Integrale Beroepsvaardigheden Training (IBT) beoogt opsporingsambtenaren voor te bereiden op hun werk in op straat. 4 tot 6 keer per jaar IBT-en opsporingsambtenaren waarbij een substantieel deel van de IBT tijd wordt besteed aan het afleggen van de diverse verplichte toetsen. De scenariotrainingen die tijdens de IBT-training worden getraind, zijn bedoeld om medewerkers te leren om onder stress potentieel gevaarlijke situaties correct in te schatten, passende besluiten te nemen ten aanzien van geweldgebruik en hieraan adequaat uitvoering te geven. Belangrijke voorwaarden hierbij zijn naast proportioneel en subsidiair geweldgebruik, dat de situatie gestabiliseerd of genormaliseerd is. Hierbij ligt de focus op het trainen van geweldsaanwendingen en minder op de voorfase van incidenten.

Uit eerder wetenschappelijk onderzoek blijkt dat persoonsgebonden factoren een rol spelen bij hoe politiemensen onder druk handelen en dat deze factoren ook een rol spelen bij hoe politiemensen optimaal (zouden moeten) trainen. Voorbeelden van dergelijke factoren zijn opleidingsniveau, operationele achtergrond, geslacht, leeftijd, ervaring, maar ook zaken als leefstijlkeuzes en sportbeoefening kunnen een relevante rol spelen.

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in het handelen van politiemensen en militairen met een politietaak tijdens zowel potentieel gevaarlijke situaties (op straat) en dit te vergelijken met hun gedrag in scenariotrainingen. Daarnaast werd onderzocht welke rol persoonsgebonden factoren in beide situaties spelen en op welke wijze (scenario)trainingen zouden kunnen bijdragen aan het handelen “op straat”.

De dataverzameling vond plaats gedurende 18 maanden in de periode 2015-2017, verspreid over Nederland, inclusief de overzeese gebieden. 1870 medewerkers van politie en KMAR namen deel aan dit onderzoek, 450 daadwerkelijke incidenten en 980 trainingssituaties werden real-time (‘van melding tot debriefing’) geobserveerd en geanalyseerd. Aan het begin van de dienst of aan het begin van de trainingsdag vulden de medewerkers de vragenlijst met persoonsgebonden vragen in (ongeveer 70 vragen).

De observatie/self-reportlijsten voor trainingen en daadwerkelijke incidenten zijn gelijk en zijn tot stand gekomen middels focusgroepen/expert teams. Op basis hiervan zijn 65 relevante gedragingen vastgesteld die geobserveerd zijn en als self-report zijn geregistreerd. Middels een factoranalyse zijn deze 65 gedragingen tot 8 herkenbare factoren teruggebracht. Voorbeelden hiervan zijn; planning, tactisch gedrag en veilig werken. Deze (gedrags)factoren (en de componenten) zijn gecorreleerd met de persoonsgebonden factoren (nu; variabelen) uit de vragenlijst met persoonskenmerken. Met een multivariate regressieanalyse is een model voor de verklaarde variantie voor politietoetreden bepaald. Als onafhankelijke variabele is “proportioneel, subsidiair en effectief politietoetreden” gehanteerd.

² Om de leesbaarheid van deze spreeknotitie te vergroten zijn referenties en literatuurverwijzingen weggelaten. Deze zijn indien gewenst op te vragen bij de auteur.

³ Dit promotieonderzoek wordt in 2019 afgerond aan de Rijksuniversiteit Groningen, Faculty of Behavioural and Social Sciences. Als promotoren treden op prof. dr. O.M.J. Adang en prof. dr. T.T. Postmes.

⁴ Om de leesbaarheid van deze spreeknotitie te vergroten wordt gesproken over opsporingsambtenaren, hiermee worden zowel politiemensen als KMAR-medewerkers bedoeld. Naar de overige opsporingsambtenaren is door de auteur geen onderzoek gedaan.